

Народні думи і пісні — свідчення духовної величі нашого народу, його безсмертя. Вивчення героїчного епосу необхідне для розуміння національної історії України.

Література:

1. Гром'як Р.Т., Ковалів Ю.І. та ін. Літературознавчий словник-довідник — К.: Академія, 1997 — С.158-159.
2. Кейда Ф. Вивчення українського героїчного епосу в 10 класі // Дивослово. — 1998. — № 9. — С.42-46
3. Руснак І. Думи та історичні пісні /Лавч. посібник. - Кіровоград: Степова Еллада, 1999. - 95 с.
4. Скиба О. Поглиблене вивчення фольклору у 6 класі // Укр. література в загальноосвітній школі — 1999 — № 3. — С.46-54.
5. Таланчук О. Мудрий і правдивий голос душі народної // Героїчний епос українського народу. Хрестоматія — К.: Либідь, 1993. — С.4.

Наталія СИВАЧУК (Умань)

ФОЛЬКЛОРНА ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Про не пересічне значення фольклору у формуванні майбутнього вчителя писали українські вчені-педагоги С.Баклажченко, О.Виховський, І.Возовий, М.Дмитрук, А.Лазаріс, О.Лотоцький, С.Сірополко, Я.Чепіга. Наголошуючи на важливості підготовки спеціалістів-збирачів фольклору, М.С.Грушевський писав: “Треба зберегти для будучого досліду якнайбільше фольклорного матеріалу... При науково-дослідних кафедрах історії, літератури і краєзнавства повинні бути заведені секції фольклору матеріальної культури, щоб підготувати дослідні сили у цій сфері. По різних вищих школах, а особливо по інститутах народної освіти повинні бути заведені курси етнографії й історії матеріальної культури, щоб розвинути інтерес до цих дисциплін серед людей, яким доведеться працювати безпосередньо серед народу, або мати діло з сільською молодіжжю” [5, 50].

Програма з фольклору для студентів філологічного факультету повинна формувати сучасне мислення студентів, знайомити їх із найновішими дослідженнями в цій галузі вітчизняних та зарубіжних учених.

Осмилення теоретичної частини курсу та оволодіння

практичними навичками, вміння аналізувати народнопоетичні твори має допомогти студентам усвідомити роль фольклору як одну з найважливіших основ, на якій сформувалась література, музика, мистецтво взагалі.

Пошукова робота студентів-філологів педагогічного університету з фольклору є важливим засобом прилучення їх до української народної культури, виховання на її традиціях, формування особистості вчителя оновленої національної школи. Фольклорне виховання — серцевина національного виховання, тому безпосереднє ознайомлення студентів у процесі пошукової роботи з народною творчістю, спостереження за процесом його побутування сприяє вихованню національної свідомості та патріотизму. Г.Булашев писав: “Нам, українцям, треба твердо пам’ятати, що будь-який поступальний рух не лише зумовлюється, а й ґрунтується на житті попередньому” [2, 21].

Пошукова народознавча робота зі студентами першого курсу філологічного факультету має завдання:

- *навчальне* — розширення і поглиблення знань студентів з фольклору, народознавства;
- *професійне* — вироблення у студентів навичок фольклориста-збирача;
- *наукове* — озброєння студентів навичками, технологією ведення наукового дослідження, уміння спостерігати, записувати фольклор, систематизувати його.

У підготовчий період студенти слухають курс лекцій з фольклору України, спецкурс “Організація пошукової народознавчої роботи”, який включає теми: “Суть пошукової народознавчої роботи”, “Підготовка та організація фольклорної експедиції”, “Психологічні особливості введення пошукової народознавчої роботи”, “Методи збирання української народної поетичної творчості”, “Вимоги до запису фольклорного матеріалу”, “Запитальники до респондентів, їх особливості та зміст”, “Використання ТЗН у період експедицій”. Керівник експедиції завчасно вивчає той регіон, де проводитиметься пошукова народознавча робота, зустрічається з директором школи, головою сільради, завідувачем клубом, домовляється про житло, харчування студентів. Від завідувача сільським клубом та голови сільради довідується про людей, які вміють та люблять співати, часто виступають на сцені. Проводяться збори учасників експедиції, на яких визначається маршрут, розподіляються обов’язки, виявляються інтереси студентів шляхом анкетування та усного опитування.

Внаслідок цього визначаються напрями роботи студентів. Також призначаються відповідальні за господарську діяльність, розписується чіткий розпорядок дня. День поділено на три періоди: до обіду, коли виконавці-респонденти (а це в основному люди похилого віку) займаються хатніми справами, практиканти працюють над чернетками, готують запитальники; після обіду вони працюють безпосередньо з виконавцями; ввечері підбиваються підсумки, дається інструктаж на наступний день.

Успіх проведення пошукової народознавчої роботи залежить від того, які взаємини будуть між студентами та місцевими жителями. Важливо, щоб жителі села зрозуміли мету експедиції, тому в перші дні студенти організують радіопередачу по сільському радіо, в якій розповідають про важливість фольклору в період національного відродження. Доцільним є виступ перед жителями села з концертною програмою, що дає змогу зблизитись, подолати бар'єр відчуження. Велику допомогу в налагодженні контактів з місцевими жителями села може надати сільська інтелігенція, особливо вчителі, працівники клубу.

Щоб установити контакт із виконавцем, студенти не починають бесіду з прямих запитань про фольклор, а слухають спочатку розповіді респондентів про їхнє життя, родину, долю, а безпосередню розмову починають з прохання до виконавця проспівати улюблену пісню. Студенти записують фольклор лише в момент його виконання, не перебиваючи інформатора. З метою перевірки записів часом просять його відновити твір іще раз, але цим прийомом не зловживають.

Під час ведення польових досліджень студенти дотримуються таких вимог:

- записувати безпосередньо з народних уст під час виконання фольклорного твору, без будь-яких змін та доповнень від себе;

- зберігати в запису точність фольклорного твору зі всіма повторами, вставними словами, вигуками, із збереженням місцевих діалектів;

- дати відомості про те, хто записав твір, коли і де, подати найповніші дані про виконавця;

- пояснити умови виникнення та походження фольклорного твору: де поширений і чому, які його функції, місце в житті, що лежить у його основі;

- зберігати в записах діалектні риси, оскільки вони мають естетичне й наукове значення;

- занотовувати ремарки співців і оповідачів (пояснювальні, розповідні, ліричні).

Успіх пошукової роботи студентів також залежить від володіння технікою ведення записів. Цьому сприяє вміння студентів користуватися засобами: відеокамерою, магнітофоном, диктофоном, фотоапаратом.

Матеріали експедиції треба оформити в спеціальні папки, альбоми, які зберігаються на кафедрі. У вересні-жовтні студенти-філологи повинні звітувати перед товаришами про участь у фольклорній експедиції в два етапи: підсумкова конференція та концерт. На конференції студенти розповідають про свою участь в експедиції, про цікаві наукові знахідки, про носіїв народної творчості, майстрів-умільців. Під час концерту учасники експедиції виконують фольклорні твори, записані ними.

На жаль, у ставленні до фольклору спрацьовує низка стереотипів, зокрема: меншовартості, провінційності, примітивності (хибна думка про те, що українську культуру в світі не знають, отож пишатися нею не доводиться), жанрової убогості (українська культура сприймається обивателями як словесне мистецтво).

Отже, завданням фольклорної підготовки студентів-філологів є:

- пізнати народну творчість у всіх її виявах, проїнятися її мудрістю;

- через минуле, відображене в фольклорі, знайти своє "Я" і навчитися бачити сучасне;

- оволодіти методами збору, класифікації та аналізу взірців народної творчості;

- вміти пропагувати народну творчість серед населення регіону;

- на основі фольклорного матеріалу здійснювати виховну роботу серед учнів та батьків.

Фольклорна підготовка студентів-філологів дає можливість відчувати себе частиною великого народу, який протягом століть створив неоціненний скарб: усну історію, етику, філософію, мораль. Студенти є частиною цього народу, тому повинні досліджувати, берегти і розвивати кращі традиції фольклору. Нині у нашій державі створюються умови для того, щоб не розפורшилися серед щоденних турбот ці віковічні надбаня.

Література:

1. Баклажченко С. До питання про вивчення народної творчості // Новим шляхом, 1922. - №1-2. - С.53-56.
2. Булашев І. Український народ в своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. - К., 1992. - 441с.
3. Виховський О. Соціальне будівництво та українська інтелігенція // Радянська освіта. - 1929. - №7-88. - С.5—8.
4. Возовий Й. Етнографія в сільській школі // Радянська освіта. - 1929. - №9. - С.72-74.
5. Грушевський М.С. Береження і дослідження побутового і фольклорного матеріалу як відповідальне державне завдання // Україна. - 1925. - №5. - С.6-12.
6. Дмитрук М. Практична участь освітян у краєзнавстві // Радянська освіта. - 1929. - №11. - С.54-59.
7. Лазаріс А. Українське краєзнавство та перспективи його розвитку // Радянська освіта. - 1925. - №5. - С.49-54.
8. Лотоцький О. За родную школу. - М., 1916. - 57с.
9. Лотоцький О. Народное образование на украинском Юге. - М., 1914. - 286с.
10. Основи національного виховання: Концеп. Положення / В.Г.Кузь, Ю.Д.Руденко, З.О.Сергійчук та ін. За заг. Ред. В.Г.Кузя та ін. - К., 1993. - 152с.
11. Сірополко С. Внешкольное образование. - М., 1912. - 128с.
12. Сірополко С. Завдання нової школи. - Нова-Ушиця на Поділлі, 1919. - С.20.
13. Ушинський К.Д. Избр. пед.произв. - М., 1945. - Т.2. - 576с.

Лариса ГОЛЮВАТА (Тернопіль)

ВИКОРИСТАННЯ МУДРОСТІ НАРОДНОЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (5 клас, повторення вивченого в початкових класах)

Однією з головних функцій рідної мови є те, що вона виступає засобом пізнання нагромаджених людством культурних цінностей. Завдяки цьому учні мають змогу прилучитися до національної і світової культури, засвоїти вироблені людством моральні поняття, ідеї та ідеали.

Запропоновані вправи і завдання, побудовані на зразках народної творчості, допоможуть учителеві-словеснику втілити на уроках повторення у п'ятому класі одну з чотирьох взаємопов'язаних